

KELAJAK ISH O'RINLARI

Kurbanbayeva Sevara Marat qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,

Inson resurslarini boshqarish kafedrasini (PhD) doktoranti

s.kurbanbaevam@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-4849-1200>

Annotatsiya:

Kasblar va tegishli kompetensiyalarni tahlil qilish zamonaviy kadrlarni boshqarish strategiyasi va ta'lim siyosatining muhim jihati hisoblanadi. Ushbu maqolada mehnat bozori va istiqbolli kasblarni rivojlantirishning hozirgi tendentsiyalari ko'rib chiqiladi, ushbu sohalarida muvaffaqiyatli martaba uchun zarur bo'lgan asosiy vakolatlar aniqlanadi. Kasblarning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar, jumladan, texnologik innovatsiyalar, demografik o'zgarishlar va ijtimoiy-madaniy tendentsiyalar ko'rib chiqiladi. Tahlillar asosida ta'lim muassasalari va korxonalariga zamonaviy mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlash va malakasini oshirish bo'yicha tavsiyalar taklif etilmoqda. Tadqiqot turli xil ma'lumotlarni tahlil qilish usullari, jumladan, bozor talablari va ta'lim dasturlarini qiyosiy tahlil qilish, ish beruvchilar so'rovlari va bandlik tendentsiyalarini tahlil qilish orqali amalga oshiriladi. Olingan natijalar ta'lim siyosati strategiyalarini ishlab chiqish, ta'lim dasturlarini moslashtirish va talabalar va mutaxassislarining martaba rivojlanishini rejalashtirish uchun ishlatilishi mumkin.

Kalit so'zlar: kelajak ish o'rinlari, lavozimlar, klassifikator, mehnat bozori, aholi, bandlik.

Аннотация:

Анализ профессий и связанных с ними компетенций является важным аспектом современной стратегии управления персоналом и политики образования. В данной статье рассматриваются современные тенденции на рынке труда и развитие перспективных профессий, выявляются ключевые компетенции, необходимые для успешной карьеры в этих сферах. Рассмотрены факторы, влияющие на формирование профессий, в том числе технологические инновации, демографические изменения и социокультурные тенденции. На основе анализа образовательным учреждениям и предприятиям предлагаются рекомендации по подготовке и повышению квалификации кадров в соответствии с требованиями современного рынка труда. Исследование проводится с использованием различных методов анализа данных, включая сравнительный анализ потребностей рынка и программ обучения, опросы работодателей и тенденций занятости. Полученные

результаты могут быть использованы для разработки стратегии образовательной политики, адаптации образовательных программ и планирования карьерного развития студентов и специалистов.

Ключевые слова: будущие рабочие места, должности, классификатор, рынок труда, население, занятость.

Abstract:

Analysis of occupations and related competencies is an important aspect of modern personnel management strategy and education policy. This article examines the current trends in the labor market and the development of promising professions, identifying the key competencies necessary for a successful career in these fields. Factors influencing the formation of occupations are examined, including technological innovations, demographic changes, and sociocultural trends. Based on the analysis, educational institutions and enterprises are offered recommendations on training and improving the qualifications of personnel in accordance with the requirements of the modern labor market. The research is carried out using various data analysis methods, including comparative analysis of market demands and training programs, employer surveys and employment trends. The obtained results can be used to develop educational policy strategies, adapt educational programs and plan the career development of students and professionals.

Key words: future jobs, positions, classifier, labor market, population, employment.

Kirish

Bugungi tez o'zgaruvchan dunyoda kasbiy talablar va martaba istiqbollari tobora dinamik va xilma-xil bo'lib bormoqda. Yangi texnologiyalar, global muammolar va ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar yangi kasbiy sohalarning paydo bo'lishiga va ishchilarning malakasiga qo'yiladigan talablarning o'zgarishiga olib keladi. Ushbu maqolaning maqsadi yangi martabadagi mavjud tendentsiyalarni ko'rib chiqish va ushbu sohalarda muvaffaqiyatli martaba uchun zarur bo'lgan asosiy vakolatlarni aniqlashdir. Ta'lim va mehnat tizimlari oldida turgan asosiy muammo va imkoniyatlarni ko'rib chiqamiz, zamonaviy mehnat bozori talablari asosida bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash bo'yicha amaliy tavsiyalar beramiz. Maqolada adabiyotlar tahlili, metodologiya tahlili va tadqiqotning asosiy xulosalari keltirilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Kelgusi besh yil ichida ish o'rinlarining deyarli chorak qismi (23%) o'zgarishi kutilmoqda, Jahon Iqtisodiy Forumining "Ish o'rinlari kelajagi 2023" hisobotiga

ko‘ra, 69 million yangi ish o‘rni yaratilib, 83 millioni yo‘q qilingan. Raqamli, yashil va energiyaga o‘tish uchun zarur bo‘lganlar kabi "Ertangi ishlar" deb ataladigan ko‘nikmalarni rivojlantirish alohida tashvish uyg‘otadi. Ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun mamlakatlar hal qilishlari kerak bo‘lgan asosiy masalalar:¹

- Ishlash va tajriba bo‘shliqlarini yopish uchun generativ sun‘iy intellekt;
- Oliy ta‘limda ko‘nikmalarga katta e‘tibor;
- Xodimlarni qo‘llab-quvvatlash uchun boshqaruv menejerlarni yollash;
- Hamkorlik inqilobni qayta tiklash uchun juda muhimdir;
- Davlat va xususiy sektor bog‘liqligi muhim ahamiyatga ega;
- Texnologiyaga sarmoya kiritilgani kabi odamlarga ham sarmoya kiritish;

2030 yilga borib Jahon Iqtisodiy Forumining “Qayta malaka oshirish inqilobi” platformasi orqali butun dunyo bo‘ylab 600 milliondan ortiq odamni qamrab olish mo‘ljallanmoqda. Ulug‘vor dastur global ishchi kuchini kelajakda o‘z kareralarini isbotlash uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarga, jumladan, sun‘iy intellekt kabi texnologiyalarga ega tayyorlaydi. Hozirgi kunda sun‘iy intellekt ko‘proq avtomatlashtirishni ta‘minlaydi. Aksariyat sa‘y-harakatlar sun‘iy intellekt, katta ma‘lumotlar va dasturlash kabi raqamli ko‘nikmalarga qaratilgan bo‘lsa-da, biznes rahbarlari yetakchilik, qiziquvchanlik va chidamlilikni oshirishga qattiq urg‘u berishadi. Yangi kasblar uchun bilimlarni ham yangilash ya‘ni malaka oshirish harakatlarining yarmidan ko‘pi ishchilarni yashil iqtisodiyotga tayyorlashga katta ahamiyat beradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda asosan meta-analiz usulidan foydalanib turli manbalardan ma‘lumotlar tahlil qilish orqali izlanildi. Mavzuni yoritishda bir qancha jahon internet manbasi ma‘lumotlar bazasidan olingan ilmiy va statistik ma‘lumotlar asosida yig‘ilgan ma‘lumotlar iqtisodiy-matematik va statistik tahlil qilindi. Shuningdek, olib borilgan tadqiqotda monografik tahlil, analiz va sintez, tanlama usul, induksiya va deduksiya, ilmiy abstraksiyalash usullari qo‘llanildi.

Tahlil va natijalar

¹Давос 2024: 6 инновационных идей по переквалификации, повышению квалификации и созданию рабочей силы, готовой к будущему. [Натали Марчант](https://www.weforum.org/agenda/2024/01/davos-2024-6-innovative-ideas-for-reskilling-upskilling-and-building-a-future-ready-workforce/) . <https://www.weforum.org/agenda/2024/01/davos-2024-6-innovative-ideas-for-reskilling-upskilling-and-building-a-future-ready-workforce/>

Ishlarni tasniflash statistikasi sanoat, geografik joylashuv va iqtisodiy sharoitlar kabi omillarga qarab sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Ishlarni tasniflash bilan bog'liq ba'zi umumiy tendentsiyalar va statistik ma'lumotlar:

Kasbiy taqsimot: AQSh Mehnat statistikasi byurosi (BLS) ma'lumotlariga ko'ra, 2020-yildagi so'nggi ma'lumotlarga ko'ra, Qo'shma Shtatlardagi eng yirik kasb guruhlarida ofis va ma'muriy yordam, savdo va tegishli kasblar, oziq-ovqat tayyorlash va xizmat ko'rsatish bilan bog'liq kasblar bo'lgan.

Odamlarga yordam beradigan ishlar. Tibbiy xodimlarni yollash yuqoriligicha qolmoqda, ro'yxatdan o'tgan hamshiralar hali ham mamlakatimizda eng talabchan rol bo'lib qolmoqda, ijtimoiy yordam, rentgenologlar va tibbiy yordamchilar esa eng yaxshi 20 talikka kiradi. Tibbiyotda ham yangi rollar paydo bo'lmoqda: tibbiy ma'lumotlar bo'yicha olimlarga talab ortib bormoqda. Yiliga 300% dan ortiq. Salomatlik va farovonlikka bo'lgan e'tibor yo'qolmaydi, tibbiy ko'nikmalarga ega bo'lganlar uzoq muddatda yuqori talabga ega bo'ladilar.

Iste'molchilarning ehtiyojlari va hamyoniga javob beradigan ish o'rinlari. Tajriba va o'zimizni va biz sevganlarni davolashning ahamiyati faqat hamyonga mos variantlarga e'tibor qaratgan holda og'ir iqtisodiy paytlarda kuchayadi. Biz mehmondo'stlikka kuchli talabni ko'rishda davom etamiz, ayniqsa real hayotda ham, onlaynda ham qo'llab-quvvatlovchi xizmatlar - Amazon, Pizza Hut va Doordash oziq-ovqat yetkazib berish kompaniyasini kelgusi yil uchun eng yaxshi ish beruvchilar deb hisoblang.

Kompaniyalarni o'zgartiradigan ishlar - chunki har bir biznes texnologiya kompaniyasi. Ilova ishlab chiquvchilari eng ko'p talab qilinadigan ikkinchi o'rinni egallab turibdi. Kompaniyalar hali ham AI ni boshqarish uchun kerak bo'ladigan iste'dodlarni ishlab chiqishmoqda; bu ishga qabul qilish keng qamrovli bo'ladi. Bugungi kunda sun'iy intellekt/mashinalarni o'rganish bo'yicha mutaxassislar uchun eng yaxshi ish beruvchilar qatoriga Walmart va Doordash kiradi.

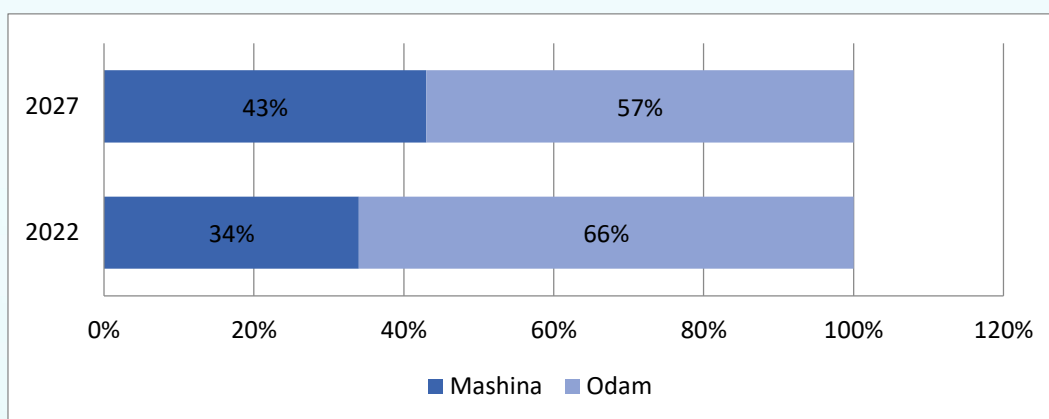
Avtomatlashtirish, iqlim o'zgarishi va raqamlashtirish kabi jadal o'zgarishlar inson taraqqiyoti, ijtimoiy hamjihatlik va iqtisodiy o'sishni qayta shakllantirmoqda. Ushbu megatrendlar kelgusi o'n yil ichida 1,1 milliarddan ortiq ish joylarini o'zgartirishi kutilmoqda, bu esa ishchi kuchidan yangi ko'nikmalarni talab qiladi.

Biroq, haqiqat shundaki, ko'p odamlar raqamli texnologiyalar, ta'lim va ish bilan ta'minlash imkoniyatlaridan foydalana oladigan mustaqil o'quvchilar bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega emaslar. Natijada 450 million yosh raqamli iqtisodiyot taqdim etayotgan imkoniyatlardan chetda qolmoqda. Ko'pchilik odamlar yuqori talabga ega bo'lgan kognitiv bo'lmagan ko'nikmalarni rivojlantirish uchun kurashadilar, masalan, muloqot, muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlash. Bundan tashqari, firmalarning 23 foizi o'z faoliyatida asosiy cheklov sifatida ishchi kuchining malakasi yo'qligini ta'kidlaydi.

COVID-19 220 million oliy ta'lim talabalarining maktabni tark etishiga yoki ta'lim olish imkoniyatlaridan mahrum bo'lishiga sabab bo'ldi. Adolatli va inklyuziv kirish yo'lidagi to'siqlar tufayli, yuqori daromadlarga qaramay, kam daromadli mamlakatlarda oliy ta'limga qabul qilish darajasi pastligicha qolmoqda.

Jahon banki kasbiy va oliy ta'lim tizimlari iqtisodiy faoliyatni kengaytirish, mehnat unumdorligini oshirish, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, shuningdek, xodimlarning ta'lim olishlari va umrbod ta'lim olish uchun bandlikka o'tishlarini qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan iste'dodlarni tarbiyalash va innovatsiyalarni rag'batlantirishda birinchi o'rinda turishini tan oladi. Harakatning kechikishi hozirgi jahon yalpi ichki mahsulotining (YaIM) 17 foiziga ekvivalent yo'qotishlarga olib kelishi mumkin, bu bugungi talabalarning umri davomida jami 21 trillion dollarni tashkil etadi.

Mamlakatlarni malaka va ishchi kuchini rivojlantirish tizimlarini yaratish va takomillashtirishda qo'llab-quvvatlash maqsadida Jahon banki Mastercard fondi bilan hamkorlikda Oliy ta'lim va malakalar bo'yicha ko'p donorlik trast fondini (TES) tashkil etdi. Ushbu fondning maqsadi inklyuziv, sifatli, adolatli va barqaror ta'lim va ta'lim olish imkoniyatlarini yaxshilash orqali yoshlar va kattalarni mehnat va jamiyat kelajagiga tayyorlashdan iborat.

Rasm 1. Vazifalarning inson va mashina tomonidan tugallanganlik nisbati²

Bundan tashqari, ish o'rinlarining qisqarishi va ma'lum ksblarning yoqolib ketishiga asabab bo'lib, avtomatlashtirish va sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining paydo bo'lishi, shubhasiz, insonning ma'lum ish joylarini almashtirishga olib keldi. Mashinalar bir vaqtlar faqat odamlar tomonidan bajarilgan vazifalarni bajarishga qodir bo'lib, ish joylarini yo'qotish va iqtisodiy tanazzulga olib kelishi mumkin.

Xulosa va takliflar

² Muallif tomonidan Jahon banki ma'lumotlaridan foydalangan holda shakllantirildi.

<https://www.worldbank.org/en/programs/tes>

Kelajakdagi ish o'rinlarini o'rganish jadal texnologik taraqqiyot, rivojlanayotgan ijtimoiy-iqtisodiy dinamika va o'zgaruvchan tashkiliy ehtiyojlar tufayli shakllangan landshaftni ochib beradi. Avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va raqamlashtirish sohalarni qayta shakllantirishda davom etar ekan, an'anaviy ish rollari qayta belgilanmoqda, ma'lumotlar fani, qayta tiklanadigan energiya va sog'liqni saqlash kabi sohalarda yangi imkoniyatlar paydo bo'lmoqda. Bundan tashqari, gig iqtisod va masofaviy ish tendentsiyalari an'anaviy ish beruvchi va xodim munosabatlarini o'zgartirib, moslashuvchanlikni taklif qiladi, balki ish xavfsizligi va imtiyozlar nuqtai nazaridan muammolarni keltirib chiqaradi. Shu nuqtai nazardan, moslashish, malaka oshirish va umrbod ta'limni qabul qilish qobiliyati odamlarning kelajakdagi mehnat bozorida muvaffaqiyat qozonishi uchun zarur bo'ladi. Biroq, bu o'zgarishlar orasida ba'zi fundamental ko'nikmalar va fazilatlar, jumladan, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hissiy intellekt va moslashuvchanlik abadiy va bebaho bo'lib qolmoqda. Tashkilotlar ushbu dinamik muhitda yuqori iste'dodlarni jalb qilish va saqlab qolish uchun innovatsiyalar, xilma-xillik va inklyuzivlik madaniyatini rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berishlari kerak. Bundan tashqari, ta'lim va o'qitish dasturlari mehnat bozorining o'zgaruvchan talablariga mos kelishini ta'minlash uchun hukumatlar, ta'lim muassasalari va sanoat tarmoqlari o'rtasidagi hamkorlik juda muhimdir. STEM ta'limi, kasbiy ta'lim va qayta malaka oshirish tashabbuslariga sarmoya kiritish orqali jamiyatlar odamlarni kelajakdagi ish joylarida muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan jihozlashlari mumkin. Oxir oqibat, ishning kelajagi noaniqliklarni keltirib chiqarsa-da, u innovatsiyalar, o'sish va ijtimoiy taraqqiyot uchun imkoniyatlarni taqdim etadi. O'zgarishlarni qabul qilish, umrbod ta'limni rag'batlantirish va iste'dodlarni rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi ekotizimni rivojlantirish orqali shaxslar va tashkilotlar kelajakdagi mehnat bozorining murakkabliklarida harakat qilishlari va raqamli asrda gullab-yashnashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Competencies and qualifications for industrial design jobs: implications for design practice, education, and student career guidance.2021. Ming-Ying Yang, Manlai You, Fei-Chuan Chen
2. [Employers' associations, worker mobility, and training](#). 2023. [PS Martins](#), J Thomas
3. Reskilling Revolution: Preparing 1 billion people for tomorrow's economy. World economic forum Published Jan 17, 2024 · Updated Jan 16, 2024. <https://www.weforum.org/impact/reskilling-revolution-reaching-600-million-people-by-2030/>

4. Agency for Strategic Initiatives: Informal education.
https://www.asi.ru/leaders/initiatives/education_leaders/future_skills.
Accessed: 24 June 2020
5. Beech, D.: Art and postcapitalism: Aesthetic labour, automation and value production. London: Pluto Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvr0qv2p>. (2019)